

DABAS ÉS A KOSSUTH MŰVELŐDÉSI KÖZPONT*

Dabas (Alsó és Felsődabas) története a XIII. század második felétől követhető. A tatárjárás pusztításait kiheverve a XV. században még virágzó település volt. A török hódoltság alatt elpusztult, s csak a XVIII. század elején települt be újra. A szomszédos településsel, Gyónnal együtt nádori adományként az 1720-as években a népes Halász család tulajdonába került. Az 1754. évi vármegyei összeírás szerint a Halász család tagjain kívül Beleznay János tábornok, s még négy nemesi familia volt birtokos Dabason, s ekkor kezdett kialakulni az a sajátos településszerkezet, amelynek egyes elemei máig megmaradtak. Klasszicista stílusú nemesi kúriák épültek több holdas telkeken, körülöttük kis zsellérházak csoportjával. A XIX. század első felére megszorodott a dabasi illetőségű nemesi familiák száma, 1793-ban felépült az alsó dabasi református templom, s ekkorra már a református elemi iskola is működött. A katolikusok 1882-ben építették fel első templomukat. A helyi köznemesség aktív szerepet vállalt a reformkor politikai életében, sokan vettek részt a vármegye irányításában. Szerepük még a kiegyezés korában is jelentős volt, a Pesti járás déli részének Alsó dabus lett a központja, helyet adva az ide települt közigazgatási intézményeknek, hivataloknak is. Ez a szerepe az 1950-es évektől vált teljessé.

A várost alkotó négy település: Gyón, Alsó dabus, Felső dabus, Sári. A történeti fejlődésben a legmeghatározóbb szerepe Gyónnak és Sárinak volt. Utóbbi a mai napig őrzi a szlovák nemzetiségi hagyományokat: nyelvét, viseletét, szokásait, s mindezek alapján szinte zártra, autonómmá vált.

Ma már nem választják el egymástól az egykori négy települést lakatlan területsávok, utcáik összekapcsolódtak. Az első lépés 1947-ben történt meg: Alsó- és Felső dabus ekkor közigazgatási úton egyesült Dabas néven. Dabas, Gyón és Sári községek 1966-ban egyesültek, majd a település 1970 januárjától nagyközség lett. A tervszerű és folyamatos infrastrukturális fejlesztés eredményeképpen Dabas 1984-től kezdődően városi jogú nagyközségként egyre bővülő gazdasági és közigazgatási feladatok körét látta el a régióban. Várossá nyilvánítására 1989. március elejével került sor. Tehát négy, eltérő múltú és társadalmi szerkezetű település összevonásával megszületett a térség 2004-ig egyetlen városa.

A művelődési feladatokat ellátó alapintézmények

A Kossuth Művelődési Központ épülete egykor a környék birtokosainak társadalmi színtere volt, ma a városi közművelődés önállóan gazdálkodó költségvetési alapintézményeként működik, melyhez telephelyként a Kossuth Ház Galéria is tartozik.

A *Kossuth Művelődési Központ* (Úri kaszinó) földszintes, klasszicista stílusú épülete a Széchényi-féle kaszinómozgalom idején, 1825 és 1836 között épült. A város építészeti értékét a klasszicista kúriák – máshol fel nem lelhető – nagyszámú együttes előfordulása jelenti, melyek egyik legszebbike az Úri kaszinó.

Az épület jelentős felújítására először az 1980-as években, majd az ezredfordulón került sor és 2006-ban folytatódik.

Az intézmény technikai, tárgyi felszereltsége az utóbbi 15 év alatt jelentősen fejlődött, ma egy esztétikus környezettel és megfelelő feltételekkel rendelkező művelődési intézmény. Az

épület sajátosságaiból adódóan nehézséget okoz, hogy nincs fogaadóter, a termek közvetlenül a belső udvarról nyílnak. A sorozatos felújítások eredményeként a belső udvar szépen kialakított, alkalmas szabadtéri rendezvények megtartására, és ismét szép, ápolt kertre néz.

A *Kossuth Ház Galériának* a XIX. század első felében épült udvarház ad otthont, amely Kossuth Lajos szüleinek lakóháza-ként vált ismertté. Földszintes, L alakú épület, rövidebb része az utcavonalra épült. Kontyolt nyeregtető fedí, udvari oldalán tornác fut körbe. Egytraktusos alaprajza a módosabb parasztházak típusát követi.

Az épület 1996-ban került vissza az önkormányzat tulajdonába. Nagyszabású belső felújítás után 1998 decembere óta állandó és időszakos kiállításoknak ad otthont, mint a Kossuth Művelődési Központ telephelye.

Mindkét épüleategység felújítása során az önkormányzati saját erő mellé jelentős pályázati támogatások társultak.

A város kerületeiben (Gyónon, Sáriban és Dabas-Szólóben) is rendelkezésre állnak kulturális feladatellátáshoz szükséges épületek, melyekből kettőt vállalkozóval kötött közművelődési megállapodás keretében működtet az önkormányzat, egyet határozott idejű munkaszerződés alapján megbízott magánszeméllyel.

A Kossuth Művelődési Központ szakmai tevékenysége

Az intézményi feladatokat nyolc munkatárs látja el.

A két intézményegység egész éves működtetése, nyitva tartása folyamatos, amelyet csak lépcsőzetes és nagyon pontos munkaidő-szervezéssel lehet megoldani.

A városi nagyrendezvények szervezésében az intézmény jelentős részt vállal. A város valamennyi oktatási és művelődési intézményének összefogásával minden év szeptemberében (Kossuth Lajos születésnapjához kötődően) kerül sor a **Dabasi Napok** rendezvény-sorozatának megszervezésére. A programok között szerepel hangverseny, gyermekműsor, könnyűzenei program, kiállítás, 2005-ben került sor első alkalommal Dob-fesztivál szervezésére. A rendezvény-sorozat általában egyhetes, 10 napos időtartamú, rendszeres benne a helyi identitástudatot erősítő programok.

Természetesen valamennyi nemzeti ünnep városi szintű megemlékezésére sor kerül, melyek közül a Március 15-e megszervezésében a legmeghatározóbb a Kossuth Művelődési Központ szerepe. A rendszerváltás óta kialakult szokás szerint ilyenkor a Kossuth Ház Galériától (a gyermekrajz-kiállítás megnyitása után) az ünneplő közönség a Református Templomkertbe és a Szent István (volt Március 15.) térre vonul. Ezen az ünnepen kerül sor a Dabas Díszpolgára és a Karacsné Takács Éva Dabas Kultúrájáért díjak átadására.

Az intézmény szakmai tevékenységében a rendszeres művelődési formák, a különböző helyi alkalmak és informatikai szolgáltatások mellett fontos szerepe van az ún. intézményi nagyrendezvényeknek. 2005-ben 5. alkalommal került sor a **Regionális Népzenei Találkozó** megszervezésére, melyre több megyéből (Pest, Bács-Kiskun, Tolna, Csongrád) és a dabasi kistérség

*Forrás: A Pest Megyei Közművelődési Intézet kiadványa Közművelődési Információk 2005. november, XIV. évfolyam 5. szám 4-5. oldal.

A KÖZMŰVELŐDÉS SZERVEZETRENDSZERE

igből érkeznek csoportok. A kétnapos rendezvény egyben a OTÁ-val közösen szervezett országos minősítő is.

12 éve működik a Kistérségi vers- mese- prózamondó találkozó alsó tagozatos, felső tagozatos és középiskolás diákok számára. A Költészet Napja alkalmából megrendezésre kerülő találkozó egyben előszűrízése is megyei és országos versmondó versenyeknek.

A Kossuth Művelődési Központ kezdeményezésére 1993-ban jött létre a Galéria Alapítvány. Kuratóriumának elnöke: Cserkes László grafikusművész. Az alapítvány tevékenysége meghatározó jelentőségű Pest megyében és helyben egyaránt, le több országos szervezettel folytat együttműködést: közös kiállítások megrendezésével, kiállítási anyagok vándoroltatásával. A Kossuth Ház Galériában bemutatásra kerülő éves kiállítási program megvalósítása a Művelődési Központ és a Galéria Alapítvány együttes feladata.

A Galéria állandó kiállításai: **Dabas építészeti értékei** (a klasszicista kúriák múltja és jelene) címmel: 37 tablón több mint 20 épület bemutatása, archív (1930-as, 1950-es, 1980-as évekből) és mai felvételekkel, alaprajzokkal, homlokzati rajzokkal, valamint **Dabas, a nyolc torony városa** címmel a Dabason található nyolc templom egyházi építészeti és belső-építészeti értékeinek bemutatása.

Az igényesen válogatott kortárs magyar képző- ipar és fotóművészeti kiállítások mellett minden évben sor kerül tematikus, elsősorban Dabashoz kötődő kiállítások megrendezésére. Ezek közül kiemelhető: a Dabason élő alkotóművészek munkáinak bemutatása, a Dabasi Fotóklub tagjainak munkáiból készült és a „Régi Dabasiak családi fotókon” címmel rendezett kiállítás.

A kistérség értékeit bemutató két kiállítás igen jelentős és nagy tömegeket megmozgató rendezvény volt, melyek alkal-

mával a dabasi kistérség amatőr népművészeti és műkedvelő képzőművészeti alkotói munkáit mutattuk be.

Az intézmény helyet ad és gondozza művészeti és művelődési közösségeit:

Citera csoportok: kezdő és haladó szinten. A haladó csoport arany minősítéssel rendelkezik. Gyermek néptánc csoportok: kezdő és haladó szinten. Felnőtt néptánc csoport. Népdalkörök: Kéknefelejcs (ezüst minősítésű) és Orchidea (bronz minősítésű). Nyugdíjas klubok: Dinnyés Lajos Nyugdíjas Klub, Dabas Városi Nyugdíjas Klub. Vers és irodalombarátok klubja. Családi klub: elsősorban kézműveskedéssel foglalkozó klub. Tánc csoportok: minirett, hip-hop tánc csoport. „Együtt könnyebb” Vakok és Gyengénlátók Dabasi Térségi klubja. Amatőr Képzőművészeti Alkotóműhely. Zeneklub (kistérségi rockzenekedvelők klubja).

Térségi feladatok ellátása

A felsorolt szakmai feladatokból egyértelműen látszik, hogy az intézmény több kistérségi szintű feladatot is ellát. Ennek egyik oka, hogy a művelődési központ korábban járási módszertani központként működött. Másik oka, hogy voltak olyan programok, amelyek folytatása a járáások megszűntetése után is indokolt volt. Harmadik tényező: az intézménynek vannak kezdeményezői, amelyek csak a térség együttműködésével valósíthatók meg. Ezek közül kiemelkedő a Kistérségi Amatőr Képzőművészeti Alkotóműhely munkája, és a kistérségben működő amatőr rockzenei együttesek klubja.

A Kossuth Művelődési Központ otthont ad a Pest Megyei Népművelők Egyesületének, és vállalja a civil szervezet működésével kapcsolatos valamennyi feladatot. Aktívan részt vesz az éves szakmai találkozók (Balatonszemes) megszervezésében.

STUMPF GÁBOR

A MŰVELŐDÉS HÁZA ÉS SÁROSPATAK

A Művelődés Háza 1983-as átadásával ugrásszerű változás állt be Sárospatak közművelődési életébe. A megelőző időszak méltatlan körülményeit felváltotta egy akkori szemmel nézve ideális, a korábbi helyzethez képest esztétikai és funkcionális szempontból egyaránt nagyságrendekkel jobb állapot. A hat évig tartó építkezés meglehetősen felcsigázta a helyi lakosság kíváncsiságát és érdeklődését az addig szinte elképzelhetetlen épület iránt. Az érdeklődés azonban nemcsak a helyi lakosság körében volt nagy, igen komoly idegenforgalmat is vonzott a „Makovecz-ház”. Köszönhető volt ez annak is, hogy 1984-ben az épületet az építész szakma beválasztotta a világ – 1983-ban átadott – tíz legérdekesebb épülete közé. Ennek következtében az első években az építész-szakmai és általában az idegenforgalma igen nagy volt a háznak. Mindez megkövetelte a munkatársaktól nemcsak a munkahely, de a város alapos ismeretét is, hiszen nap mint nap idegenvezetőként is helyt kellett állni, s a városra vonatkozó kérdéseknél is illet bizonyos szintű tájékozottsággal rendelkezni.

Az impozáns épület keltette kíváncsiság párosulva a lakossági téglajegyek felhasználhatóságával, valamint az új intézmény által nyújtott gazdag kulturális kínálat iránti érdeklődés vezetett oda, hogy A Művelődés Háza átadását követően évekig zsúfolt házak előtt zajlottak programjaink. Igen komoly érdeklődés és igény mutatkozott a közösségi művelődés különbö-

ző lehetőségei iránt is, ennek következtében közel negyven kiscsoport jött létre és működött éveken át.

Hozzá tartozik a nyitást követő helyzetképhez az is, hogy ebben az időben negyvenegy főállású munkatárs dolgozott az akkor Művelődési, Ifjúsági és Uttörőházként működő intézményegységben.

A 80-as évek vége már egy más felállásban találta az intézményt. Ekkorra lecsengett az újdonság varázsa nyújtotta hatalmas érdeklődés, lassan elfogytak a téglajegyek, és a gazdasági körülmények sem kedveztek a kultúra iránt fogékony, művelődni és szórakozni vágyó embereknek. A változó társadalmi körülmények természetesen az intézményt sem hagyták érintetlenül, hiszen ekkorra a fenntartói elvárásoknak megfelelően a munkatársi létszám már mintegy harminc főre csökkent, s a szakmai munkára fordítható, költségvetés által biztosított keret is jócskán megcsappant.

Ebben a helyzetben érte A Művelődés Házát a rendszerváltás. A munkatársak nagy elánnal láttak neki, hogy kidolgozzanak egy új intézményi működési formát, amely nemcsak a megváltozott társadalmi helyzethez, de a város akkori jelen és jövő várható igényeihez is jobban alkalmazkodó, szélesebb tevékenységi kört felölelő szervezet, a Művelődési, Idegenforgalmi, Ifjúsági és Szolgáltató Központ lett volna. Bár az elképzelés körvonalazódott, s az új szervezeti felépítés terve is elkészült,